

«Er det en lege om bord?»

TEKST: BJØRNHILD FJELD

Kabinpersonellet om bord i fly har opplæring i livreddende førstehjelp, men setter stor pris på å få bistand fra en lege dersom en passasjer blir syk mens flyet er i lufta.

«Jeg våknet midt under flyturen av at tre medlemmer av besetningen stimlet sammen rundt passasjeren i setet foran meg. Jeg hørte en av dem si, 'det kan være en god idé å hente oksygen', jeg kjente hvordan jeg motvillig dro meg selv ut av søvnen. Jeg hvisket til dem; 'Jeg er lege, kan jeg være til hjelp?'. Jeg så hvordan lettelsen bredte seg i ansiktene deres.» (01)

Denne episoden er hentet fra innlegg av den britiske legen Osman A. Dar, i *British Medical Journal* som beskriver en flytur på vei hjem fra Afrika der en eldre mann får pustebesvær og smerter i brystet. Dar ble svært overrasket over at det ikke ble annonsert over høyttaleranlegget at det var behov for en lege, i tilfelle det var en om bord. Han beskriver også mangel på rutiner for bruk av medisiner,

og hvordan man skal opptre i slike situasjoner.

Mye tyder på at denne legen ikke er alene om å reagere på akuttberedskapen dersom noen skulle bli alvorlig syke om bord i fly. For hva skjer hvis det ikke er en lege om bord i flyet?

Har du alvorlig grad av astma eller allergi, er du trolig vant til at det kan oppstå situasjoner som gjør at du trenger legehjelp, umiddelbart. Nettopp av den grunn, kvier du deg kanskje også for å legge ut på en lang flytur uten å forsikre deg om at du vil få medisinsk hjelp, dersom du skulle bli syk.

– Som en del av grunnopplæringen, skal kabinpersonellet ha kunnskaper om livreddende førstehjelp og bruk av medisinsk utstyr om bord. Men man kan ikke forvente at kabinpersonellet skal opptre som medisinsk personell om bord og kunne ivareta alle situasjoner som en lege eller sykepleier kan gjøre, sier fungerende

informasjonsdirektør Anna Brandal i Luftfartstilsynet.

Førstehjelpsskrin og legeskrin

Det internasjonale regelverket krever at det skal være et vanlig førstehjelpsskrin for besetningen og et «Emergency Medical Kit» om bord i alle fly. Sistnevnte skal være plombert og kan kun åpnes av lege eller sykepleier. Skrinet inneholder blant annet stetoskop, sprøyter, samt en del medisiner som kan gis til passasjerer som får illebefinnende om bord, for eksempel Adrenalin for voksne og barn, Atrovent og Ventolin. Det er ikke adrenalinpenn om bord, men dette er det tillatt for allergiske passasjerer å medbringe selv. I det vanlige førstehjelpsskrinet, finnes antihistaminer, samt blant annet lette smertestillende midler, bandasjer, reisesyketabletter og kulltabletter. I alle SAS Norges fly er det også Ventolin inhalatorer som kabinpersonellet er opplært i å bruke, samt hjerte-starter.

– Skulle en person bli syk, spør vi alltid om det er en lege eller sykepleier om bord. Det er det nesten alltid, sier informasjonsdirektør Anne Grete Ellingsen i flyselskapet Norwegian.

– Hva hvis det ikke er det?

Flyselskapet har ansvaret

Dersom passasjerer blir alvorlige syke om bord i fly, er det flyselskapet som har det juridiske ansvaret, mens kapteinen har all myndighet om bord.

Mange leger og sykepleiere har opplevd å ha blitt bedt om medisinsk bistand i tilfeller der medpassasjerer på fly har blitt syke. Kan de da stilles til ansvar dersom det for eksempel skulle vise seg at en passasjer dør i lufta?

– Nei, det er flyselskapet som har ansvaret. Kabinpersonellet er jo ikke medisinsk personell, og vi ser det som en ekstra trygghet dersom det finnes noen om bord som har medisinsk kompetanse å bidra med, sier Merete Kristin Thune i SAS Norge.

Det er kapteinens suverene rett å av-

gjøre om flyet skal gå ned på nærmeste flyplass, men i praksis tas den avgjørelsen i dialog mellom kapteinen, kabinpersonellet, den syke passasjeren og eventuelt helsepersonell som har sagt seg villig til å bistå.

– Jeg har aldri opplevd at kapteinen har nektet å mellomlande, dersom kabinpersonellet har uttrykt bekymring for en passasjers helsetilstand, sier Thune.

Om bord på norske fly er det norsk lov som gjelder, selv om man skulle finne seg i internasjonalt luftrom. Ifølge informasjonssjef Thomas Midteide i SAS, har SAS også en ansvarsforsikring som dekker alle økonomiske konsekvenser av en eventuell feilbehandling i lufta.

– Hvordan vet man at de som oppgir at de er helsepersonell, faktisk er det?

SAS Norge hadde i løpet av 2007 i alt 7 mellomlandinger på grunn av akutt sykdom om bord. Hittil i 2008 har det vært 4 mellomlandinger.

FOTO: SAS

– Vi bruker vår cockpit og kaller opp bakken via Air Traffic Control. Her får vi bestilt ambulanse; får prioritert landing hvis nødvendig; og kabinpersonellet kan få snakke med en lege angående medisinering etc., og på denne måten få delegert tillatelse til bruk av reseptbelagte medisiner. Vi dekkes under nødrettsparagrafen i helt spesielle og ekstreme tilfeller, sier Ellingsen, som oppfordrer passasjerer som er spesielt utsatt til å tenke godt gjennom mulige faresituasjoner før en reise.

Merete Kristin Thune, som er instruktør for kabinpersonellet i SAS Norge, opplyser at SAS Intercontinental har en avtale med noe som heter MedLink. Det innebærer at man i internasjonalt luftrom har mulighet til å kalle opp en medisinsk sentral som overtar det juridiske og medisinske ansvaret for pasienten.

Allergier

De potensielle farene forbundet med en flyreise kan være mange for en allergiker. Medpassasjerer som bruker parfyme, medbrakt mat og kjæledyr, for å nevne noe. Flyselskapene har ifølge forskriftene ikke plikt til å undersøke om noen av passasjerene er allergiske, men henstiller om at passasjerene selv kontakter selskapet med denne informasjonen – både ved bestilling av billett og ved ombordstigning, slik at man kan få tatt de forhåndsregler det er mulig å ta.

Hos Norwegian må man bestille billett

Kabinpersonell har livreddende førstehjelp som del av grunnutdanningen, men passasjerer bør ikke forvente at disse skal kunne ivareta alle situasjoner som en lege eller sykepleier kan gjøre, mener Luftfartstilsynet. FOTO: SXC.HU

gjennom callsenteret, altså ikke på internett, dersom man skal kunne gi opplysninger om allergier.

– Flighten blir da sperret for hunder og katter om bord. Ved matallergi, så som peanøtter har vi avstått fra

– Leger og sykepleiere har jo ikke noen spesiell ID som forteller hvilket yrke de har. Men vi får jo navn og personalia, så det er enkelt å sjekke i ettertid. Jeg kjenner til at kabinpersonellet en gang opplevde at en person prøvde å gi seg ut for å være lege, men han avslørte seg fort selv. Kabinpersonellet skjønner

raskt om vedkommende er den han gir seg ut for, mener Merete Kristin Thune.

– Hvem har ansvaret for at passasjerene er friske nok til å gjennomføre en flyreise før de går om bord?

– Vi har rett til å stoppe passasjerer vi mener ikke det er helsemessig forsvarlig at reiser med flyet, forteller Thune.

Flyselskapet bærer det fulle og hele ansvaret ved akutt sykdom om bord, opplyser SAS Norge. .

FOTO: SAS

– I SAS' vilkår for befordring av passasjerer, står det at «selskapet har rett til å nekte befordring dersom din mentale eller fysiske helse, inkludert påvirkning av alkohol eller narkotiske stoffer, kan forårsake fare eller risiko for deg selv eller for dine medpassasjerer, besetning eller fly.

Ifølge SAS Norge, som har ansvar for flygninger innenlands i Norge og i Europa, er det ganske sjelden noen blir akutt syke om bord i deres fly. Totalt i 2007 var det 7 mellomlandinger på grunn av sykdom om bord. Hittil i 2008 har det vært 4 mellomlandinger. I gjennomsnitt er det 12 sykdomstilfeller i måneden. I fjor skjedde det ett dødsfall, året før var det ingen.

å selge peanøtter om bord, men fra 1. juni i år fjerner vi peanøtter fra både salg og meny i Norwegian, sier @ Ellingsen.

Merete Kristin Thune sier at SAS opererer med et «først-til-mølla»-prinsipp med hensyn til billettbestilling for allergikere. Dersom det allerede er en passasjer som har meldt fra om at vedkommende har med katt eller hund ombord, må en person som er allergisk mot dette, bestille billett på en annen avgang. Det kan derfor være lurt å være tidlig ute med billettbestilling, særlig i forbindelse med høytider.

På de flygninger der det serveres mat, tilbyr SAS mat som er tilpasset allergikere, dersom dette er oppgitt ved billettbestilling. Norwegian tilbyr ikke dette.

Parfyme kan også være et problem for noen. På noen fly selger kabinpersonalet dette til passasjerene.

– Tidligere lot vi passasjerer få åpne og lukte på parfymen og gjerne sprute litt på seg selv for å teste. Dette har vi blitt mye mer varsomme med i de siste årene, nettopp på grunn av allergi, forteller Merete Kristin Thune.

Får nye oksygenmasker

Anne Grete Ellingsen forteller at Norwegian i disse dager får nye oksygenmasker i alle fly, spesielt tilpasset forstøvning for astmatikere, samt nesekateeter. Det er også oksygenapparat om bord, dette skal kabinpersonalet kunne håndtere.

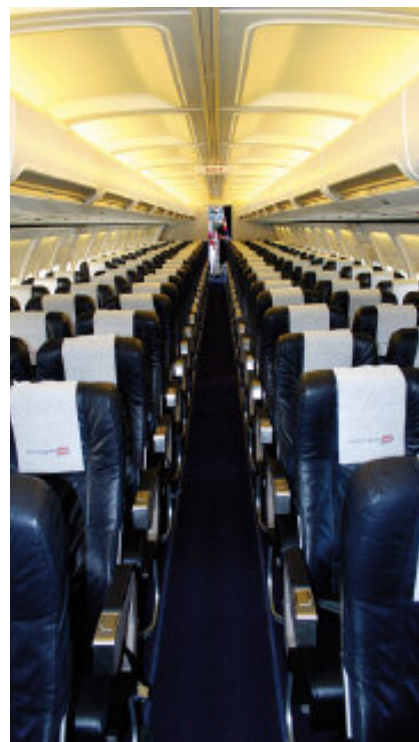
– Det er både tillatt og fullt mulig å ha med eget utstyr som adrenalinpenn eller oksygen med egen maske. Er vedkommende svært allergisk, anbefaler vi det, sier hun.

Norwegians informasjonsdirektør avslutter med en oppfordring om at allergikere, astmatikere og andre med kroniske sykdommer forstår alvoret knyttet til mulige farlige situasjoner på fly, slik at de informerer om sin helse-tilstand ved bestilling og ombordstigning.

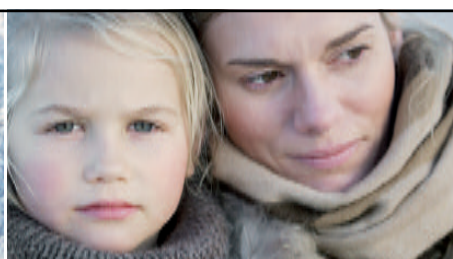
– Skal man ut i den store verden, må man lære å ta sine forholdsregler, sier Anne Grete Ellingsen.

Referanse

1. Dar OA. A wing and a prayer; the tale of an in-flight emergency. Brit Med J 2008; 336: 616

En trang flykabin er ikke de ideelle arbeidsforhold dersom man skal yte medisinsk bistand. Norwegian oppfordrer passasjerer til selv tar nødvendige forhåndsregler. Allergiske pasienter bør gi beskjed til flyselskapet på forhånd. FOTO: NORWEGIAN

DECUBAL INTENSIVE FET KRÄM SOM SNABBT GÅR IN I HUDEN.

- Fet kräm för mycket torr och/eller känslig hud, t ex händer, fötter, kinder, armbågar och ben.
- Mjuktgör och återuppbygger huden.
- Oparfumerad och utan konserveringsmedel.
- För både vuxna och barn.
- Rekommenderad av Astma- och Allergiförbundet.
- Decubal Intensive finns på Apoteket.

FARVÄL TILL TORR HUD

DECUBAL
www.decubal.se